

Tuulta oppimisen purjeissa

Peda-forumin 10-vuotisjuhlaseminaari 10.–12.11.2004 Kuusamossa

Työpajatyöskentelyä 11.11.2004 klo 9.00–11.30

Työpaja no.8

Akateemisen opetuksen ja opiskelun etiikka 2000-luvun kontekstissa

Vetäjä: tuotepäällikkö Kari Kaipainen, Datainnovations Oy

Kari Kaipainen kertoi työpajan aluksi lyhyesti erilaisista etiikan näkökulmista:

Velvollisuusetiikka

- eettiset ratkaisut perustuvat siihen, että meidän velvollisuutemme on tehdä hyvää,
- hyvä tahto on tärkein, ei seuraukset

Seurausetiikka

- tutkitaan tekojemme seurauksia ja sen kautta voimme tehdä eettisesti hyviä ratkaisuja,
- mahdollisimman paljon hyvää mahdollisimman monelle
- otettava huomioon myös tekemättömyys

Relativistinen etiikka

- eettiset ratkaisut ovat kontekstisidonnaisia, eli erilaisissa tilanteissa erilaiset asiat ovat eettisesti hyviä
- vastustajat katsovat, että tämä näkökulma tuhoaa etiikan
- hyvää näkökulmassa se, että se painottaa keskustelua

Soveltava etiikka

- käsitellään eettisiä kysymyksiä käytännön problematiikan valossa (esim. geenimanipulaatio, ammattietiikka)

Työpajan aikana keskusteltiin vapaamuotoisesti Kaipaisen esittämien kysymysten johdantelemina. Seuraavassa on kirjattu esille tulleita teemoja ja kysymyksiä, joita käsiteltiin sekä käytännön esimerkkien että teoreettisempien näkemysten valossa.

Keskustelu lähti liikkeelle kysymyksestä: **Mitä aikuisten opetuksen etiikka tarkoittaa?**

Onko niin, että peruskoulu ja lukio **sopeuttavat** nuoret yhteiskuntaan ja yliopiston eettinen tehtävä on opettaa aikuisia **muuttamaan** yhteiskuntaa? Eikö yhteiskunnassa ole parannettavaa? Miten opiskelijoiden jo koulussa muodostunut asenne voidaan sitten muuttaa yliopisto-opintojen alkuvaiheessa ja kuluessa? Onko yliopisto-opettajan keskeinen eettinen tavoite/velvollisuus ohjata opiskelijaa itsenäiseen ajatteluun?

Opettajan ja opiskelijan tasa-vertaisuus on tärkeää. **Miten murtaa opettajan auktoriteetti?** Onko murrettavissa? Onko auktoriteettiasema ja hierarkiat

sisäänrakennettuina kielenkäyttöön ja muihin rakenteisiin siten, että niitä ei välttämättä edes tiedosteta?

Entä oppimisen ja opiskelun etiikka? Opiskelija muodostaa oman strategiansa olemassaolevien rakenteiden puristuksessa (eli ei ole täysin vapaa tehdessään eettisiä valintoja). Mikä on opettajan eettinen vastuu, kun osa opiskelijoista on tullut opiskelemaan sisäisen ja osa ulkoisen motivaation takia? Onko yliopisto-opettajan eettinen vastuu pyrkiä kasvattamaan opiskelija sisäistä motivaatiota? Kenellä/keillä on vastuu? Työnnettäänkö esim. opiskelijoille liikaa vastuuta esim. valmistumisaikojen kiristämisenä?

Eettisistä kysymyksistä keskustellaan harvoin. Kysymykset ovat toisaalta hyvin abstrakteja ja toisaalta käytännön toimintaan liittyviä. Minkälaisia eettisiä seurauksia voi opettajan toiminnalla olla? Pitäisikö keskustella siitä, minkälaisille perusarvoille toiminta pohjaa? Miten avata ja tehdä läpinäkyvämmäksi toiminnan eettisiä perusteita ja valintoja? Tunnistetaanko ne tilanteet, joissa eettiset kysymykset nousevat esille? Miten niistä voitaisiin keskustella tiede- ja opetusyhteisössä? Miten ottaa huomioon eettiset kysymykset konkreettisissa tilanteissa kuten opetuksen suunnittelussa ja opetuksessa?

Eettisten kysymysten suhde rahaan ja resursseihin. Kuinka paljon raha(tai sen puute) sanelee eettisiä valintojamme? Kenen etiikasta on kyse ja mikä määrittää eettisiä valintoja – valtio, rahoitusmalli, rahan määrä vai se miten viimekädessä raha käytetään? Miten sovittaa resurssikeskustelu ja eettiset arvot yhteen? Olisiko niin, että se ei ole vain raha, joka rajoittaa toimintaa ja eettisiä valintoja, vaan että myös rutiinit ja totutut käytännöt rajoittavat opettajien toimintaa?

Läpinäkyvyys oli teema, joka nousi monessa yhteydessä esille keskustelun aikana. Toiminnan taustalla vaikuttavien perusarvojen ja arvovalintojen, sekä myös opettajan tekemien koulukuntavalintojen tietoinen ja avoin käsittely olisi eettisesti tärkeää. Miten eettiset ja moraaliset kysymykset saadaan keskusteluun sekä osaksi opetuksen käytäntöjä? Miten eettiset valinnat konkretisoituvat käytännön opetuksessa (mm. luennoilla ja arvioinnissa)?

A.Y. 16.11.2004